

Controlepost

De Amerikaan bracht Leamas nog een kop koffie en zei: 'Waarom gaat u niet naar huis en naar bed? We kunnen u bellen als hij komt.'

Leamas zei niets, hij bleef door het venster van de controlepost strak naar de lange, verlaten weg staren.

'U kunt hier niet eeuwig blijven wachten, meneer. Misschien komt hij een andere keer. We kunnen de Polizei het Bureau laten waarschuwen; u kunt hier binnen twintig minuten terug zijn.'

'Nee,' zei Leamas. 'Het is nu bijna donker.'

'Maar u kunt hier toch niet eeuwig blijven wachten, hij is nu al negen uur over tijd.'

'Als u wilt weggaan, ga dan. U bent heel goed voor me geweest,' voegde Leamas eraan toe. 'Ik zal Kramer zeggen dat u verdomd goed was.'

'Maar hoe lang wilt u blijven wachten?'

'Totdat hij komt.' Leamas liep naar het uitkijkvenster en ging tussen de twee bewegingloze politiemannen staan. Hun kijkers waren op de oostelijke controlepost gericht.

'Hij wacht tot het donker is,' mompelde Leamas, 'daar ben ik zeker van.'

'Vanmorgen zei u dat hij tegelijk met de werklui zou komen.'

Leamas draaide zich naar hem om.

'Geheim agenten zijn geen vliegtuigen. Ze hebben geen dienstregelingen. Hij is uitgeput, op de vlucht en bang. Mundt zit achter hem aan, nu, op dit ogenblik. Dit is zijn enige kans. Laat hem zijn eigen tijd kiezen.'

De jongste man aarzelde, hij wilde weg, maar wist het juiste moment niet te vinden.

Er rinkelde een bel in de barak. Zij wachtten, plotseling op hun hoede. Een politiemann zei in het Duits: 'Een zwarte

Opel Rekord, Bondsnummerplaat.'

'Hij kan niet zover kijken in de schemer, hij raadt er maar wat naar,' fluisterde de Amerikaan, en hij voegde eraan toe: 'Hoe is Mundt erachter gekomen?'

'Kop dicht,' zei Leamas vanaf het venster. Een van de politiemannen verliet de barak en liep naar de schuilplaats van zandzakken op zestig centimeter van de witte streep die, als de basislijn van een tennisbaan, over de weg was getrokken. De ander wachtte totdat zijn collega achter de telescoop in de schuilplaats was gekropen, legde toen zijn kijker neer, nam bij de deur zijn zwarte helm van de haak en zette deze zorgvuldig op. Ergens hoog boven de controlepost begonnen de booglampen te branden, waardoor de weg die voor hen lag, hel verlicht werd.

De politiemann begon zijn verslag. Leamas kende het uit zijn hoofd.

'De wagen staat stil bij de eerste controle. Er is maar één inzittende, een vrouw. Ze wordt nu naar de Vopo*barak geleid voor paspoortcontrole.' Ze wachtten in stilte.

'Wat zegt hij?' vroeg de Amerikaan. Leamas antwoordde niet. Hij pakte een reservekijker en tuurde onafgebroken naar de Oost-Duitse controlepost.

'Paspoortcontrole afgelopen. Toegelaten tot de tweede controle.'

'Is dit uw man, meneer Leamas?' hield de Amerikaan aan. 'Ik moet nu het Bureau bellen.'

'Wacht.'

'Waar is de wagen nu? Wat doet hij?'

'Geldcontrole, douane,' snauwde Leamas.

Leamas hield de wagen in het oog. Er stonden twee Vopo's bij het portier aan de kant van de bestuurder, een die het woord voerde en een die even verderop wachtte. Een derde slenterde om de wagen heen. Hij bleef bij de bagageruimte staan en liep terug naar de bestuurder. Hij moest

* Afkorting van *Volkspolizei*. (Vert.)

de sleutel hebben. Hij lichtte de klep van de bagageruimte op, keek erin, sloot de klep weer, gaf de sleutel terug en wandelde dertig meter de weg op tot aan de plaats waar, halverwege tussen de twee tegenover elkaar gelegen controleposten, een enkele Oost-Duitse schildwacht stond, een gedrongen silhouet in laarzen en een slobberige broek. In het harde licht van de booglamp praatten ze even met elkaar, blijkbaar niet zeker van hun zaak. Met een onverschillig gebaar gaven de Vopo's het teken om door te rijden. Bij de twee schildwachten midden op de weg aangekomen, stopte de auto opnieuw. Ze liepen om de wagen heen, en gingen toen een eindje verderop staan praten. Eindelijk, bijna met tegenzin, lieten ze het voertuig doorrijden, over de scheidingslijn, de westerse sector in.

'Wacht u op een man, meneer Leamas?' vroeg de Amerikaan.

'Ja, op een man.'

Leamas zette de kraag van zijn jekker op en stapte naar buiten in de ijsskoude oktoberwind. Hij herinnerde zich plotseling de menigte. Dat was iets dat je daarbinnen, in de barak, vergat, die groep verbaasde gezichten. De mensen wisselden, maar de gelaatsuitdrukkingen bleven dezelfde. Ze leken op de machteloze menigte die zich bij een verkeersongeval verzamelt, niemand weet hoe het gebeurd is en of men het slachtoffer al dan niet moet laten liggen. Rook of stof wolkte op in de lichtstralen van de booglampen, een voortdurend bewegende sluier binnen de lichtkegels.

Leamas liep naar de auto en zei tegen de vrouw: 'Waar is hij?'

'Ze kwamen hem halen en hij is gevlucht. Hij heeft de fiets genomen. Over mij kunnen ze niets geweten hebben.'

'Waar is hij heen gegaan?'

'We hadden een kamer in de buurt van Brandenburg, boven een café. Hij bewaarde daar diverse dingen, geld, papieren. Ik denk dat hij daarheen is gegaan. Daarna komt hij hierheen.'

‘Vannacht?’

‘Hij zei dat hij vannacht zou komen. De anderen hebben ze allemaal te pakken – Paul, Viereck, Ländser, Salomon. Veel tijd heeft hij niet meer.’

Leamas keek haar even zwijgend aan. ‘Ländser ook?’
‘Gisternacht.’

Een politieman stond opeens naast Leamas.

‘U zult hier weg moeten,’ zei hij. ‘Het is verboden de doorgang te versperren.’

Leamas draaide zich half om.

‘Loop naar de bliksem,’ snauwde hij.

De Duitser verstarde, maar de vrouw zei: ‘Stap in. We rijden even naar de hoek.’

Hij ging naast haar zitten en langzaam reden ze de weg af naar een zijweg.

‘Ik wist niet dat u een auto had,’ zei hij.

‘Hij is van mijn man,’ zei ze onverschillig. ‘Karl heeft u nooit verteld dat ik getrouwd was, is het wel?’ Leamas zweeg. ‘Mijn man en ik werken voor een optiekfirma. Ze laten ons door om zaken te kunnen doen. Karl heeft u alleen mijn meisjesnaam genoemd. Hij wilde niet dat ik met... u te doen zou krijgen.’

Leamas haalde een sleutel uit zijn zak.

‘U zult ergens moeten blijven,’ zei hij. Zijn stem was zonder uitdrukking. ‘Er is een flat in de Albrecht Dürerstrasse, vlak bij het museum. Nummer 28 A. U vindt daar alles wat u nodig hebt. Ik zal u bellen als hij komt.’

‘Ik blijf hier bij u.’

‘Ik blijf hier niet. Ga nu naar de flat. Ik zal u bellen. Het heeft totaal geen zin hier te wachten.’

‘Maar hij komt via deze doorlaatpost.’

Leamas keek haar verrast aan.

‘Heeft hij u dat verteld?’

‘Ja. Hij kent een van de Vopo’s hier, de zoon van zijn huisbaas. Misschien helpt dat. Daarom heeft hij deze weg gekozen.’

‘En dat heeft hij *u* verteld?’

‘Hij vertrouwt me. Hij heeft me alles verteld.’

‘Allemachtig!’

Hij gaf haar de sleutel en ging terug naar de controlebarak, weg uit de kou. De beide politiemannen stonden met elkaar te fluisteren toen hij binnenkwam, de grootste van de twee draaide hem ostentatief de rug toe.

‘Het spijt me,’ zei Leamas. ‘t Spijt me dat ik u afgesnauwd heb.’ Hij opende een verfromfaaide aktetas en rommelde erin totdat hij gevonden had wat hij zocht: een halve fles whisky. Met een knik pakte de andere man die aan, schonk de koffiekoppen voor de helft vol en lengde ze aan met koffie.

‘Waar is de Amerikaan naartoe?’ vroeg Leamas.

‘Wie?’

‘Die knaap van de Amerikaanse Geheime Dienst die hier bij me was.’

‘Bedtijd,’ zei de oudste man en ze lachten.

Leamas zette zijn kop neer en zei: ‘Hoe luiden jullie voorschriften wat betreft schieten om een man te beschermen die hierheen komt? Een man op de vlucht?’

‘We kunnen alleen maar dekkend vuur afgeven indien de Vopo’s in onze sector schieten.’

‘Dat betekent dat u niet schieten kunt voordat de man over de scheidingslijn is?’

De oudste man zei: ‘We kunnen geen dekkend vuur afgeven, meneer...’

‘Thomas,’ antwoordde Leamas, ‘Thomas.’ Ze wisselden handdrukken, waarbij de beide politiemannen hun namen noemden. ‘We kunnen geen dekkend vuur afgeven. Dat is de waarheid. Men heeft ons verteld dat dit een oorlog tot gevolg zou kunnen hebben.’

‘Het is onzin,’ zei de jongste politiemann, vrijer geworden door de whisky. ‘Als de geallieerden er niet waren, dan was de Muur nou allang weg geweest.’

‘En Berlijn ook,’ mompelde de oudste.

‘Er komt een man van me over vannacht,’ zei Leamas plotseling.

‘Hier? Op deze doorlaatpost?’

‘Het is van groot belang hem eruit te krijgen. Mundts mannen zitten hem op de hielen.’

‘Er zijn nog wel plaatsen waar overklimmen mogelijk is,’ zei de jongste politieman.

‘Hij is niet van dat soort. Hij is er zo een die zich erdoorheen bluft, hij heeft papieren, als die tenminste nog geldig zijn. En hij heeft een fiets.’

Er was slechts één lamp in de controlepost, een leeslamp met een groene kap, maar het schijnsel van de booglampen vulde de barak met een soort kunstmatige maneschijn. Het was nu volkomen donker geworden en stil. Ze spraken alsof ze bang waren te worden afgeluisterd. Leamas ging naar het venster en wachtte: voor hem lag de weg en aan weerskanten de Muur, een vuil, lelijk bouwsel van uit gruis geperste blokken en prikkeldraad, verlicht door wat gelig licht, als de achtergrond van een concentratiekamp. Ten oosten en ten westen van de Muur lag het niet herbouwde gedeelte van Berlijn, een in twee dimensies getekende halve wereld van ruïnes, een uit de oorlog voortgekomen rotslandschap.

Die verdomde vrouw, dacht Leamas, en die stomme Karl die over haar gelogen had. Gelogen door feiten te verzwijgen, zoals ze allemaal doen, de geheim agenten over de hele wereld. Je leert ze te bedriegen, geen sporen na te laten, en dan bedriegen ze jou net zo goed. Hij was slechts een keer met haar verschenen, na dat diner in de Schürzstrasse vorig jaar. Karl had juist zijn grote slag geslagen en Control* had hem willen ontmoeten. Als er een succes was geboekt, moest Control er altijd bij zijn. Ze hadden met elkaar gegeten – Leamas, Control en Karl. Karl was gek op zoiets. Hij had er bij die gelegenheid uitgezien als een jongen van de zon-

* De naam waaronder ‘De grote baas’ van de Geheime Dienst in Londen bekendstond. (Vert.)

dagsschool, opgepoetst en glimmend, hij nam netjes zijn hoed af en deed erg eerbiedig. Control had wel vijf minuten lang zijn hand geschud en gezegd: 'Ik wil dat je weet hoe blij we zijn, Karl, verdomd blij.' Leamas had toegekeken en gedacht: Dat kost weer een paar honderd per jaar extra. Na het diner had Control weer hun handen staan schudden en betekenisvol geknikt alsof hij wilde laten doorschemeren dat hij nu weer ergens anders zijn leven moest gaan wagen, en stapte toen in zijn door een chauffeur bestuurde slee. Toen had Karl gelachen en Leamas had met hem mee gelachen en ze hadden de champagnefles leeggedronken, nog steeds lachend om Control. Daarna waren ze naar het 'Alter Fass' gegaan, daar had Karl op aangedrongen, en daar wachtte Elvira op hen, een veertigjarige blondine, zo hard als een bikkell.

'Dit is mijn best bewaarde geheim, Alec,' had Karl gezegd, en Leamas was woedend geweest. Naderhand hadden ze ruzie gekregen.

'Hoeveel weet ze? Wie is ze? Hoe heb je haar ontmoet?' Karl was nijdig en weigerde te antwoorden. Daarna was alles veel moeilijker geworden. Leamas probeerde wijzigingen aan te brengen in de routine, de ontmoetingsplaatsen en de wachtwoorden te veranderen, maar dat beviel Karl niet. Hij wist wat erachter stak en het stond hem niet aan.

'Als je haar niet vertrouwt, is het nu toch te laat,' had hij gezegd, en Leamas begreep de wenk en hield zijn mond. Maar daarna was hij heel voorzichtig, vertelde veel minder aan Karl en maakte vaker gebruik van de hocus-pocus van de spionagetechniek. En daar was ze nu, daar buiten in haar auto, volkomen op de hoogte van alles, het hele net, het vluchthuis, alles; en Leamas zwoer, niet voor de eerste maal, nooit meer een agent te zullen vertrouwen.

Hij ging naar de telefoon en draaide het nummer van zijn flat. Frau Martha antwoordde.

'We hebben gasten in de Dürerstrasse,' zei Leamas, 'een man en een vrouw.'

‘Getrouwd?’ vroeg Martha.

‘Als je ’t zo noemen wilt,’ zei Leamas, en ze lachte haar afgrijselijke lach.

Terwijl hij de hoorn op de haak legde, draaide een van de politiemannen zich naar hem om.

‘Herr Thomas! Vlug!’ Leamas ging naar het uitkijkvenster.

‘Een man, Herr Thomas,’ fluisterde de jongste politiemann, ‘met een fiets.’ Leamas nam de kijker in zijn handen.

Het was inderdaad Karl, hij herkende hem direct, zelfs op deze afstand, zoals hij daar, gekleed in een oude militaire regenjas, zijn fiets voortduwde. Het is hem gelukt, dacht Leamas, het moet hem gelukt zijn, want hij is de paspoortcontrole al gepasseerd, zodat alleen de geld- en de douanecontrole overblijven. Leamas zag hoe Karl zijn fiets tegen het hek zette en nonchalant naar het douanehokje liep. Overdrijf nou niet, dacht hij in zichzelf. Ten slotte kwam Karl naar buiten, wuifde vrolijk naar de man bij de versperring en de rood-en-witte boom ging langzaam omhoog. Hij was erdoor, hij kwam naar hen toe, het was hem gelukt. Nu alleen nog de Vopo midden op de weg, over de witte lijn, en hij was veilig.

Op dat ogenblik scheen Karl een of ander geluid te horen, een of ander gevaar te voelen, hij keek over zijn schouder en gooide zich met al zijn kracht op de pedalen, terwijl hij zich diep over zijn stuur boog. Hij moest nu nog langs de eenzame schildwacht op de brug tussen de twee posten en deze had zich omgedraaid en keek naar Karl. Toen, volkomen onverwacht, gingen de zoeklichten aan, wit en helder, die Karl vonden en hem in hun stralenbundels vasthiielden als een konijn in de koplampen van een auto. Toen was het af- en aanzwellende gehuil van een sirene te horen en wild geschreeuwde bevelen. Vóór Leamas lieten beide politiemannen zich op hun knieën vallen en tuurden door de spleten tussen de zandzakken, terwijl ze handig hun automatische vuurwapens op salvo vuur stelden.

De Oost-Duitse schildwacht vuurde, heel nauwkeurig, van hen vandaan, in zijn eigen sector. Het eerste schot leek Karl voorwaarts te duwen, het tweede hem terug te halen. Op de een of andere manier was hij nog steeds in beweging, zat hij nog steeds op zijn fiets, passeerde de schildwacht, en de schildwacht schoot nog steeds op hem. Toen zakte hij in elkaar en viel op de grond en heel duidelijk hoorden zij het kletterende geluid van de vallende fiets. Leamas hoopte dat hij in godsnaam dood was.